

PORI
PORODIČNO ORIJENTISANE
RANE INTERVENCIJE

Vaša snaga, naša podrška

**VODIČ ZA PORODICE
I PROFESIONALCE**

KAKO SE PRIPREMITI ZA PROMJENU I PRELAZAK U NOVO OKRUŽENJE

©UNICEF Srbija/2021/Shubuckl

U toku života suočavamo se sa brojnim i značajnim promjenama. Za dijete sa smetnjama u razvoju i za njegovu porodicu ove promjene mogu predstavljati izazov. Prelazak u novo okruženje, npr. iz kuće u jaslice/vrtić ili iz vrtića u školu, u novi oblik ili program podrške jeste period u kome se djetetu i porodici moraju obezbijediti kontinuirana podrška i praćenje razvoja i napretka djeteta.

Šta je tranzicija?

Tranzicija je proces koji se ponavlja više puta u životu, a ne događaj koji se dešava samo jednom. Kada se planira prelazak u neko novo okruženje ili program podrške, tranzicija podrazumijeva određeni slijed koraka za uvođenje novog oblika podrške ili novog oblika rada u koji se uključuju dijete i porodica. U tom procesu važno je da se pripreme ne samo dijete i porodica već prije svega nova sredina koja prihvata dijete i porodicu. Zbog toga u pripremi i procesu tranzicije učestvuju svi koji mogu da doprinesu da prođe što uspješnije i da se dijete i porodica u tom procesu osjećaju bezbjedno i podržano.

Tranzicija može biti vertikalna i horizontalna. Vertikalna tranzicija podrazumijeva kretanje/prelazak iz jedne ustanove u drugu, iz jednog sistema u drugi ili iz jednog perioda razvoja i života u drugi (od bolnice do kuće, od kuće do vrtića, iz vrtića u školu, iz jednog u drugi oblik/program podrške, izlazak iz rane intervencije).

Horizontalna tranzicija predstavlja kretanje/prelazak unutar jedne ustanove, jedne faze razvoja ili jednog sistema podrške (od jaslene do predškolske grupe, od razvojne do redovne grupe, od rada „jedan na jedan” do rada u manjoj grupi).

Period tranzicije je veoma osjetljiv pa se zbog toga kreiranjem jasnih planova obezbjeđuje kontinuitet podrške i/ili uslovi u kojima će se dijete razvijati i učiti. U planiranju koraka roditelji imaju aktivnu ulogu, zajedno sa stručnjacima planiraju korake koji će dugoročno doprinijeti da se očuva, dogradi i razvije postignuta funkcionalnost djeteta kako bi u budućnosti dijete (mlada osoba) ostvarilo svoj maksimalni potencijal. Najvažniji dio planiranja je priprema sredine u koju dijete prelazi. Nova sredina i osobe koje preuzimaju pružanje podrške porodici i djetetu treba u potpunosti da budu za dijete poznate i prijateljske, kao i prostor/sredina u kojoj će boraviti, kako bi prilagođavanje bilo uspješno. Zato je važno da porodica i stručnjaci rane intervencije do detalja upoznaju nove saradnike sa potrebama, navikama i interesovanjima djeteta i porodice, nivoom njihove funkcionalnosti i mogućnostima za dalji napredak. U novi prostor se unose svi sadržaji i detalji, organizacione cjeline, oblici i kanali komunikacije, uvode se sve prostorne adaptacije kako bi dijete doživjelo sredinu kao jednako bezbjednu i blisku u odnosu na prethodnu u kojoj je provodilo dosta dnevnog vremena (dom, vrtić, škola ili neka druga sredina u kojoj se program rane intervencije odvijao). Osoblje koje prihvata dijete preuzima sve informacije koje su važne za funkcionisanje djeteta na dnevnom nivou, kako bi se obezbijedio ujednačen pristup, bez velikih turbulencija i promjena. Cilj je da se dijete osjeća prihvaćeno, podržano, bezbjedno i da novu sredinu doživi kao iskorak u drugačije i kao lični napredak.

Uloga stručnjaka u procesu tranzicije

Znajući da je period tranzicije osjetljiv i za roditelja i za dijete, stručnjaci rane intervencije su tu da vam pomognu. Oni će razgovarati sa vama o različitim temama vezanim za vaše dijete i porodicu. Vjerovatno će se sa vama prvo dogovoriti o vremenu i mjestu za sastanak koje vam odgovara, a potom tokom sastanka i o tome:

- šta vas brine, koji su vaši prioriteti ili ciljevi u vezi sa vašim djetetom ili ostalim članovima porodice,
- koje biste iskustvo mogli/željeli da podijelite – iz bolnice ili iz drugih institucija odnosno situacija kroz koje ste prošli ili prolazite,
- za koje resurse ili oblike podrške smatrate da bi vam bili od koristi.

Kada se kroz razgovor upoznaju bliže sa vašim brigama, potrebama i željama, stručnjaci će nastojati da vam ponude jasne, precizne i pravovremene informacije o koracima koji slijede u procesu tranzicije i podrškama koje će vaša porodica i vaše dijete dobijati u narednom periodu, kako biste bili spremni da učestvujete u donošenju odluka tokom procesa tranzicije. Pored toga, stručnjaci će uspostaviti i koordinisati komunikaciju između ustanova (doma zdravlja, vrtića, škole, centra za socijalni rad, lokalne samouprave) i profesionalaca koji će nadalje biti uključeni u pružanje podrške vašoj porodici i vašem djetetu.

Proces tranzicije

Proces tranzicije sastoji se iz nekoliko koraka: pripremni razgovori, planiranja, sprovođenja tranzicije i praćenja koliko je ona bila uspješna za vašu porodicu, vaše dijete i ostale učesnike (vaspitače/učitelje, vršnjake, druge stručnjake).

Priprema za tranziciju

Prije sastanka koji će biti posvećen tranziciji, važno je da se upoznate sa svim komponentama procesa i svim koracima kojima će taj proces biti ostvaren. Zato je važno da prije sastanka na kome će se tranzicija planirati:

- porazgovarate sa stručnjacima koji vam pružaju podršku o prelasku u novo okruženje, odnosno izlasku iz rane intervencije,
- dobijete od stručnjaka informacije o programima ili uslugama koje nudi zajednica i da vam ugovore posjetu tim programima ili stručnjacima,
- pojasnite sa stručnjacima koje su vaše želje i ciljevi, vaše zabrinutosti u vezi sa prelaskom u novo okruženje (vrtić, školu) ili novi program podrške (zbog preseljenja, na primjer),
- raspitate se o vrstama usluga koje se nude, o organizaciji, načinu rada, o pravima i mogućnostima roditelja, o zahtjevima koji vas i dijete očekuju, mogućnostima, prednostima ili privilegijama (na primjer za upis u jaslice/vrtić i školu),
- napravite spisak pitanja za stručnjake rane intervencije i vaspitače/učitelje i druge učesnike u procesu tranzicije kako biste informisano odlučivali o svemu.

Sastanak na kome se razgovara o planu tranzicije

Da bi se obezbijedila uspješna tranzicija, neophodna je saradnja svih učesnika podrške za dijete i porodicu. Na sastanku koji je posvećen tranziciji, pored roditelja, prisustvovala članovi tima za ranu intervenciju koji pružaju podršku vašem djetetu i porodici (primarni pružalac usluga i/ili koordinator tima za ranu intervenciju), stručnjaci iz okruženja u koje dijete prelazi (vaspitači, učitelji, članovi tima za inkluziju iz njihovih ustanova ili članovi drugog tima za ranu intervenciju ako se porodica seli u drugi grad/opštinu). Po potrebi sastanku mogu prisustvovati i druge osobe za koje vi smatrate da treba da budu prisutne ili za koje stručnjaci smatraju da bi trebalo da budu pozvane.

Važno je da stručnjaci koji prisustvuju sastanku budu dobro upoznati sa funkcionalnim sposobnostima vašeg djeteta i porodice, uslugama koje dijete i porodica primaju, strategijama koje su primjenjivane u svakodnevnom rutinama, nivoom porodičnog funkcionisanja, kapacitetima i resursima vaše porodice. Ovi podaci su potrebni za izradu plana podrške koja će se pružati poslije tranzicije. Sa druge strane, tokom izrade plana tranzicije vi ćete imati mogućnost da se upoznate sa stručnjacima koji će dalje raditi sa djetetom i vašom porodicom, da porazgovarate sa njima i dobijete informacije o tome kako će se pružati podrška u ostvarivanju narednih ciljeva. Možete se upoznati sa prostorom u kojem će dijete boraviti, materijalom, načinom rada.

Takođe, važno je da stručnjaci koji će nastaviti da brinu o djetetu i vašoj porodici dobiju informacije o oblicima podrške koji su pružani kroz ranu intervenciju, o iskustvima rada sa vašim djetetom i porodicom. U razgovoru sa njima moći ćete da se dogovorite o budućim funkcionalnim ciljevima za vaše dijete i porodicu i da zajedno razmišljate o planiranju daljnje podrške.

Planiranje tranzicije iz programa rane intervencije

Planiranje tranzicije trebalo bi započeti dovoljno rano kako bi dijete imalo vremena za prilagođavanje na novo okruženje i uspostavljanje pozitivnih odnosa u novom okruženju, sa vaspitačem/učiteljicom i vršnjacima. I roditeljima, kao i drugim članovima porodice i osobama iz kruga podrške, potrebno je vrijeme da se prilagode na novu situaciju. Zato planiranje tranzicije (iz porodice u jaslice/vrtić ili iz pripremnog predškolskog programa u školu, ili iz jednog u drugi program rane intervencije) treba započeti bar 90 dana prije datuma tranzicije (ali ne više od devet mjeseci).

Nekoј djeci će prelaskom u novo okruženje podrška i nadalje biti potrebna, dok će druga djeca izaći iz rane intervencije i neće im više biti potrebna podrška koju su do tada dobijala. O izlasku iz programa rane intervencije, odnosno prelasku u drugi program ili druge vidove podrške, odlučuje se ukoliko:

- tim za ranu intervenciju, zajedno sa porodicom, procijeni da je postignut željeni nivo funkcionalnosti djeteta, odnosno da su svi postavljeni ciljevi za dijete i porodicu ostvareni
- dijete dostigne odgovarajući kalendarski uzrast da se uključi u vrtić/predškolsko/školu, porodica prelazi u drugu sredinu (seli se) pa je potrebna tranzicija ka novom timu programu ranih intervencija
- vi, kao roditelji i porodica djeteta, odlučite da prekinete dalje učešće u programu rane intervencije.

U toku planiranja vodiće se računa o sljedećem:

- kako pripremiti novo okruženje da bi dijete imalo mogućnost da se u njemu oslanja na prepoznatljive, bliske i poznate stvari, predmete, rutine,
- kako obezbijediti da se dijete sa novom sredinom upoznaje zajedno sa bliskom osobom u koju ima povjerenja,
- da svi odrasli koji učestvuju u tranziciji kažu šta je njima važno, koja su njihova očekivanja kako bi tranzicija prošla uspješno i kako bi se dijete u njoj osjećalo zaštićeno i podržano,
- da roditelji (i dijete) dobiju priliku da iskažu svoja strahovanja i zabrinutosti pred onim što ih očekuje kroz proces tranzicije i privikavanja na nove okolnosti,
- da se do detalja sagleda kakva je vrsta podrške potrebna, uključujući vremensku dinamiku, da bi dijete i porodica dobili punu podršku za prilagođavanje na novo okruženje,
- da se na osnovu trenutnih funkcionalnih kapaciteta djeteta, trenutnih funkcionalnih ciljeva u planu podrške definišu konkretne aktivnosti primarnog pružaoca podrške i tima za ranu intervenciju u periodu tranzicije.

PORODICE SU U SRCU
RANE INTERVENCIJE

Bilješke

Ministarstvo
zdravlja

unicef
za svako dijete

**Kroz poteškoće je
lakše zajedno**

Finansirano od strane ministarstva zdravlja Crne Gore. Materijal preuzet iz programa PORI - porodično orijentisanih ranih intervencija - koji sprovode ministarstva Republike Srbije zadužena za sektore zdravlja, obrazovanja i socijalne zaštite, uz podršku UNICEF-a i Beogradskog psihološkog centra.